

Prof. PhDr. JÁN FINDRA, DrSc.
jazykovedec, Pedagogická fakulta UMB Banská Bystrica,
dlhoročný člen hodnotiacej komisie umeleckého prednesu

JUBILEJNÉ ZAMYSLENIE O PREDNESE

Akademický Prešov vstupuje do veku dospelosti. Ale zrelosť ako vyhranený postoj a premyslený program mu vlastne nechýbala ani v rokoch jeho začiatkov. Už prvé ročníky naznačili smerovanie umeleckých snažení vysokoškolákov. Prvé naznačili a ďalšie potvrdili, že v kontexte záujmovo-umeleckej činnosti Akademický Prešov nechce byť iba zopakovanie modelu iných podobných podujatí. Platí to aj o umeleckom prednese poézie a prózy.

Nejde pritom len o sociálno-spoločenský a generačný aspekt, hoci ani ten nie je nezanedbateľný. Tento moment mal osobitný význam v čase, keď na Hviezdoslavovom Kubíne k najstarším patrili recitátori štvrtej kategórie. Vysokoškolákom poskytol Akademický Prešov priestor na uplatnenie ich tvorivých možností. Ešte dôležitejšie je, že sa stal a zostal stimulom, ktorý aktivizuje študentov, aby cieľavedome rozvíjali vlastnú osobnosť.

Pri jubilejnom sumovaní môžeme povedať, že vysokoškoláci ponúknutú šancu využili. Aj v umeleckom prednese. Na tomto mieste treba zdôrazniť, že organizátori i odborná porota od začiatku usilovali o to, aby umelecký prednes vysokoškolákov šiel svojou vlastnou cestou. Už východisková koncepcia bola jednoznačná. Využiť a programovo rozvíjať tvorivý, emocionálny a intelektuálny potenciál vysokoškolských študentov, ktorý je založený na bohatších ľudských skúsenostiach a je podložený aj hlbšími znalosťami z teórie umeleckého prednesu. Pritom sa zámerne rávalo aj s vnútornými predpokladmi vysokoškolákov hľadať nové možnosti a postupy pri interpretácii

umeleckého textu, ako aj s ich odvahou prekročiť overené a vyskúšané, zmapované územie prednesu a postúpiť na menej známu, ale o to lákavejšiu pôdu experimentu.

Pravdaže, nešlo pritom o náhodné, nepripravené hľadanie ani o vnútorne prázdne, samoučelné experimentovanie. Práve naopak. Akademický Prešov bol, je a zostane miestom konfrontácie estetických názorov i umeleckých snažení. Preto nebol a zrejme ani nebude iba príležitosťou pre vysokoškolákov jednorazovo si „zasúť ažiť“. Isteže, ide aj o to, v konečnom dôsledku – akoby na konci snaženia – sa vyhlasujú výsledky, lebo na súťaži sa určuje poradie. Hlavný zmysel súťaže je však vo sfére teoreticko-metodologickej, teda v hľadaní tvorivého, zmysluplného prístupu k textu vo všeobecnosti tak, aby recitátor dokázal v rozmedzí konkrétnej básne alebo prozaického úryvku jednoznačne, adresne, emocionálno-esteticky nástojčivo vysloviť svoj subjektívny názor.

A tak teda príznačnou črtou súťaže v umeleckom prednese bolo to, že sa tu nestretávali a nekonfrontovali len recitátori, ale hlavne ich diferencované prístupy k textu a k jeho zvukovej interpretácii. Pri uplatnení zaužívaného interpretačného modelu totiž nešlo o jeho mechanické zopakovanie, ale o vyskúšanie jeho nových možností, prípadne aj o posúvanie jeho hraníc. Takto sa aj vyskúšané princípy a postupy vnútorne – cez jednotlivé prednesy – diferencovali a konfrontovali sa nielen navzájom, ale aj v širšom kontexte slovenskej amatérskej recitácie.

Z takého hľadiska, z hľadiska konfrontácie tvorivých úsilí, v slovenskom umeleckom prednese mali osobitný zástoj recitátori, ktorí sa priekopnícky púšťali na nové nevychodené cesty. Nebolo ich na Akademickom Prešove málo. Boli to recitátori, ktorí sa nespoliehali len na svoje nesporné nadanie. Ich prednesy neboli založené na intuícii, ale na poučenej práci s textom. Pôdorys na experiment si cieľavedome a zámerne budovali dôkladnou teoretickou prípravou. Veľa vedeli i o poetike, štylistike, zvukových vlastnostiach reči. Preto si mohli dovoliť hľadať novú dialektiku vzťahov medzi obsahom a formou. Verili výrazovým prostriedkom, lebo ich poznali, a tak mohli hľadať ich ďalšie funkčné možnosti. Práve preto sa experimentovanie

v umeleckom prednese nepremenilo na samoučelnú hru s formou. Ani silný výraz v prednese týchto recitátorov nehral sám na seba, ale upriamoval pozornosť na myšlienku.

Možno by sa na tomto mieste žiadalo uviesť konkrétne mená. Nazdávam sa však, že v krátkej jubilejnej úvahe to nie je potrebné. Zostáva totiž nesporným faktom, že v priebehu uplynulých „nejubilejných“ ročníkov bolo takýchto recitátorov veľa a ich holý výpočet sem nepatrí. Lebo oni patria do histórie slovenského umeleckého prednesu ako jeho aktívni spolutvorcovia. A ak sa raz bude písať kniha o vývine, o dejinách slovenskej recitácie, víťazom Akademického Prešova budú v nej rezervované tie miesta, kde bude reč o progresívnom pohybe v tvorivej aktivite slovenských recitátorov. A to aj napriek tomu, že aj Akademický Prešov mal svoju vývinovú sínusoidu, vrcholy a doliny.

Prof. PhDr. STANISLAV RAKÚS, DrSc.
spisovateľ, dlhoročný člen hodnotiacej komisie
vlastnej literárnej tvorby, FF PU Prešov

NIEKOĽKO POZNÁMOK O PÔVODNEJ LITERÁRNEJ TVORBE

Hoci vlastná literárna tvorba, zaradená medzi súťažné kategórie umeleckej tvorivosti vysokoškolákov od roku 1971, nevstupuje do svojho okrúhleho jubilea, predsa je dnes už pevnou súčasťou jubilujúceho Akademického Prešova. Platí to i napriek tomu, že na rozdiel od malých javiskových foriem či divadiel poézie, disponujúcich širokým a nepochybne i osobitým diváckym zázemím, predstavuje skôr „tichú“ podobu tohto vrcholného vysokoškolského podujatia. Nie je v tom nič dehonestujúce, nič, čo by bolo treba zmeniť zvýšenou organizačnou aktivitou alebo akýmsi účinným zásahom do skladby programu. Naznačená situácia totiž vyplýva z prirodzenej

komunikačnej podstaty literárnej tvorby, smerujúcej k hlboko individuálnemu, návratnému príjmu a prežívaniu umeleckej výpovede. Ak ale meriame túto tvorbu jej spoločenským významom a tradíciou, jej knižnou konkretizáciou i obehom – a takéto kritériá voči doterajším účastníkom Akademického Prešova nie sú dnes už nenáležité a nadsadené –, potom literárna tvorba predstavuje aktivitu, ktorá má v najlepšíh prípadoch nádej pôsobiť, pretrvať v čase a v tomto zmysle sa zaradiť k hodnotám spätne zvýznamňujúcim predchádzajúce fázy tvorivosti, vrátane tej, o ktorej je reč na tomto mieste.

Posudzujúc celok a tendenciu, treba povedať, že Akademický Prešov bol v doterajších ročníkoch súťaže o najlepšie literárne práce prehliadkou toho, čím disponuje mladý, začínajúci, intelektuálne vyspelý autor. Na pozitívny pól možno vyčleniť odvahu k experimentu, schopnosť vytvoriť sugestívny záber a bravúrnú jednoduchosť, vyplývajúcu však niekedy i z „automatickej techniky“, menej priaznivo vyznievalo prepojenie čiastkových javov do významovo a kompozične súdržného celku. Dalo by sa to vyjadriť i tak, že v oblasti poézie sa mladým autorom darilo skôr na úrovni verša než na úrovni vertikálnej výstavby básne, že v oblasti prózy prevládal zaujímavý detail a postreh nad sujetovou a architektonickou premyslenosťou príbehu. Z iného hľadiska sa zasa nepriaznivo prejavovali dva extrémny – priveľký dôraz na zážitkovú sféru a úzko ohraničenú autorskú skúsenosť bez zjavnejšej tvárnej iniciatívy na jednej strane a zložitý pohyb na ploche tzv. nadstavbového plánu bez hlbšieho prieniku k skutočnosťnému, predmetnému východisku výpovede na strane druhej. Tieto nedostatky možno pripísať menšej životnej a literárnej skúsenosti autorov, no i sklonom k improvizácii, blízkej naturelu mladého človeka. V oblasti prózy vznikajú isté ťažkosti aj z limitujúcej plochy kratšieho žánru, vyžadujúceho si pri rozvinutí epických funkcií značnú sústredenosť.

Možno však konštatovať, že voči uvedeným nedostatkom boli imúnne práce viacerých autorov, ktorí vošli natrvalo do povedomia Akademického Prešova a svojou tvorbou sa včlenili i do celoslovenského literárneho kontextu. Je zrejmé, že výskyt autorov s výraznou mierou talentu, koncepcnosti a tvorivej vôle nebude automaticky pribúdať, nepotvrdzujú to napokon ani predchádzajúce ročníky, je ale

isté, že Akademický Prešov sa stal jednou z príležitostí na overovanie tvorivých schopností mladého autora. Aj v tom je jeho význam.

(1991)

Prof. PhDr. JÁN GBÚR, CSc.
literárny vedec, člen hodnotiacej komisie umeleckého
prednesu, riaditeľ Inštitútu EAVUK PU Prešov

UMELECKÝ PREDNES V OSTATNÝCH ROČNÍKCH AKADEMICKÉHO PREŠOVA

mal viac-menej komorný charakter. V početne málo obsadenej súťažnej kategórii sa však nestratilo recitačné umenie. Bytie umeleckého textu – básnického a prozaického –, jeho vlastný zmysel a hodnota sa nevyčerpávali len zvukovo-vizuálnymi prostriedkami. „Ozvučovanie“ slovesného materiálu bolo realizované s cieľom zvýrazniť znakovú citlivosť básnického či epického textu do podoby osobitnej formy jeho existencie. Z uvedeného dôvodu sa niektorí ocenení recitátori Akademického Prešova (M. Vilhanová, A. Nová, L. Maťufka, S. Simanová, M. Solčanská, S. Šebová, A. Mitrová, M. Péčiová, L. Urbanová) pokúšali, a treba zdôrazniť, že úspešne, predstaviť umelecký prednes ako druh „inscenovanej“ literatúry, resp. ako „scénickú“ reč, ktorej podstatou je dotváranie literárneho diela.

Novým rozmerom ostatných ročníkov Akademického Prešova v oblasti umeleckého prednesu bolo zaujímavé vyrovnávanie sa recitátorov s druhovou identitou textového podložia. V tomto kontexte by som chcel uviesť príklad z prednesu textov dramaturgicky realizovaných na postmodernom princípe, to značí zostavených z viacerých literárnych druhov a žánrov a spojených recitátorovými textovými „komentármi“. Hoci táto postmoderná textová montáž bola zostavená z viacerých autorských dielní, výsledný tvar jej určoval recitátor. Bude zaujímavé sledovať, ako sa uvedená dramaturgia presadí v ďalších ročníkoch Akademického Prešova.

Časť recitátorov, ktorí literatúru vnímajú na základe jej séman- tických či tematických blokov, mali tendenciu zvukovo realizovať básnický text autora, napríklad romantickej literatúry, vonkajším vý- razom. Ich prednes mal tendenciu k extrémne zdôrazňovanej lyrickos- ti výpovede, k hyperkorektnej výslovnosti, k pateticky zdôrazňova- ným hláskam v lyricky exponovaných slovách, k stúpavo-klesavej intenzite hlasu a podobne. Naopak, tí recitátori, ktorí literatúru vníma- jú predovšetkým semioticky, teda problémovo a osobnostne, sa nespo- liehali na „osvedčenú“ dramaturgiu. Ich výber textov bol premyslený, korešpondoval s ich recitačnými možnosťami a hodnotovými danos- ťami. Výsledný zvukový tvar ich prednesu mal väčšinou osobitné značenie.

V súčasnosti, keď nejestvujú normatívne inštrukcie v rámci školskej politiky štátu, ktoré by riešili alarmujúci stav recitačného amatérskeho umenia na Slovensku, treba oceniť všetkých, ktorí sa venujú umeleckému prednesu. Ešte viac treba oceniť snahu tých, ktorí túto oblasť umenia považujú za sféru s výrazným estetickým posol- stvom. Akademický Prešov bol vždy priestorom pre jedných aj dru- hých. Verím, že tak to bude aj v jeho ďalších ročníkoch.

Prof. PhDr. MARIÁN MIKOLA, CSc.
teatrológ, VŠMU Bratislava, dlhoročný
člen hodnotiacej komisie študentských divadiel

ABY OSTALI NADŠENÝMI FANÚŠIKMI UMENIA...

Takmer dvadsať rokov nepretržite vo funkcii predsedu od- bornej poroty najpresvedčivejšie hovorí o mojom vzťahu k Akademickému Prešovu. Vari po skončení každého ročníka sa v dennej alebo odbornej tlači zjavili moje hodnotiace state i úvahy o jednotlivých ročníkoch. Písal som o tom, čo bolo na prehliadke zau-

jímavé a podnetné. Analyzoval som jednotlivé umelecké programy v kategórii študentských divadiel a charakterizoval som prínos mla- dých autorov, režisérov i hercov, ktorí svojou tvorbou najvýraznejšie profilovali toto celoslovenské stretnutie vysokoškolákov divadelníkov. Nechcem sa dnes púšťať do podrobností. Žiada sa mi však zopakovať to, čo som už v minulosti v rozličných súvislostiach konštatoval o Akademickom Prešove.

Poznám situáciu v študentskom divadle v európskych krajinách. Bol som na mnohých festivaloch i prehliadkach, a preto môžem kvali- fikovane vyhlásiť, že široko-d'aleko niet krajiny, ktorá by mala taký premyslený súťažný systém v oblasti študentského divadla, divadielok poézie a malých javiskových foriem, aký je u nás. Samozrejme, nejde ani tak o súťaž. Tá je len istým stimulom. Podstatné je, a to sme aj sledovali, keď sme pred rokmi zakladali tradíciu záujmovej umeleckej činnosti na vysokých školách, aby mladí ľudia mali počas štúdií prie- stor uplatniť svoje umelecké sklony a realizovať tvorivé ambície. Vy- chádzali sme z presvedčenia, že estetická výchova rozširuje myšlien- kový a prehlbuje citový svet mladého človeka, svetonázorovo ho for- muje a eticky zušľachtľuje, či už ide o výchovu k umeniu, alebo o vý- chovu umením. Správnosť našich zámerov a predpokladov, vyjadre- ných v rozličných koncepcných materiáloch, súťažných poriadkoch i v ďalších dokumentoch, preverila a potvrdila prax.

Mohol by som po rokoch spomenúť celý rad mien autorov, re- žisérov, hercov i hudobníkov, ktorí sa v oblasti študentského divadla na Slovensku prejavovali ako výrazné umelecké osobnosti a pred- všetkým prostredníctvom Akademického Prešova sa natrvalo zapísali do dejín umeleckej činnosti vysokoškolákov. V živej pamäti mám ich programy, vystúpenia či individuálne výkony. Mnohí z nich sa navždy upísali umeniu. Stretávam ich v rozličných umeleckých či kultúrnych inštitúciách a umeleckých telesách. Záujmová umelecká činnosť na vysokej škole prebudila a preverila ich tvorivé schopnosti. Ale na rozličných podujatiach stretávam aj mnohých neznámych. Prihovárajú sa mi slovami: Pamätáte sa ešte na mňa? Bol(a) som v tom a v tom roku na Akademickom Prešove. Účinkoval(a) som v takom a takom programe. Vy ste to hodnotili a páčilo (nepáčilo) sa vám to. Zdôverujú sa mi, že už nikde nevystupujú, ale ostali nadšenými fanúšikmi ume-

nia. Nevynechajú ani jednu príležitosť navštíviť kultúrne podujatie. Z ľudí, ktorých stretávam, mám radosť, pretože sa naplnilo to, čo sme kedysi Akademickému Prešovu položili do vienka: pestovať v mladých ľuďoch počas pobytu na vysokej škole lásku a vzťah k umeniu, učiť ich vnímať umenie, lebo platí, čo kedysi konštatoval významný český avantgardný divadelný režisér Emil František Burian: „Vnímať umenie je rovnako náročný a zložitý proces, ako umenie vytvárať.“

Nech nás všetkých, čo sme takým či onakým spôsobom priložili ruku k spoločnému dielu, ktoré sa nazýva „Akademický Prešov“, hreje pocit uspokojenia, že sme prispeli k tomu, aby sa študenti na slovenských vysokých školách mali možnosť prostredníctvom umeleckej tvorby realizovať, myšlienkovito a citovo obohacovať, intelektuálne i emocionálne harmonicky rozvíjať.

(1991)

Prof. PhDr. LADISLAV ŠIMON, CSc.

**literárny vedec a prekladateľ, FF UPJŠ a FF PU Prešov,
dlhoročný člen hodnotiacej komisie umeleckého prekladu
a vlastnej literárnej tvorby**

ČÍM BOL, JE A BUDE (NEBUDE) AKADEMICKÝ PREŠOV

Akademický Prešov sa ocitol vo veku, keď by mal dostať rozum. Lenže ako môže dostať „rozum“ podujatie vysokoškolákov – to je otázka, na ktorú radšej nehľadajme odpoveď. Preto sa pýtam ďalej a prehrabávam sa vo svojich – celkom príjemných – spomienkach. Čím teda bol Akademický Prešov? Predovšetkým miestom stretnutí mladých ľudí, ktorí sa tak či onak upísali umeniu. Boli neskrotní a nekonvenční, kreatívni, až to bolelo. V prostredí všeobecnej neslobody prežili stovky účastníkov Akademického Prešova pár dní akej-takej oficiálne tolerovanej slobody, v ktorej sa mohli trochu

vyšantit'. Pre tento pocit sa oplátilo do Prešova prísť a „prikvitli“ sem radi nielen vysokoškolskí študenti, ale aj iní predstavitelia slovenskej, československej, ba i zahraničnej kultúrnej obce, ktorí sa stretávali s ľuďmi podobnej krvnej skupiny. Lebo k Akademickému Prešovu nepatrili iba viac či menej umelecké produkcie, ale hlavne siahodlhé diskusie, často až do samého božieho rána. Pri tejto príležitosti musím spomenúť legendárne „výpredaje“; bol som pri ich začiatkoch vari v roku 1968 a intenzívne som ich prežíval aj neskôr, vlastne až kým som celkom nezostarol. A po tretie – chcem pripomenúť žáner študentského divadla, ktorý sa formoval na Akademickom Prešove pod taktovkou Karola Horáka. Vo „hviezdnych“ rokoch to boli predstavenia, akým široko-d'aleko nebolo páru.

Chcem vlastne povedať, že Akademický Prešov mi dal oveľa viac, ako som mu mohol dať ja, hoci som sa usiloval.

Aký je Akademický Prešov dnes? Verím, že nadväzuje na tradície a zveľaduje ich. Verím, že aj dnes budúci výkvet našej kultúry „prechádza“ Akademickým Prešovom. Je to „zbožná“ viera, skôr želanie. Ale veď želanie sa z času na čas plnia... A preto pozdravujem všetkých, ktorí sú dnes „pri tom“. Vydržte!

Váš Ladislav Šimon

Doc. PhDr. Marta Součková, PhD.

**literárna vedkyňa, FF PU Prešov, dlhoročná členka
hodnotiacej komisie vlastnej literárnej tvorby**

Na začiatku boli moje rozporuplné pocity z Prešova, do ktorého som sa na konci 80. rokov presťahovala z Bratislavy za svojím mužom: na jednej strane radosť z bytu a vedomie istoty, na strane druhej úzkosť zo zrazu vzdialených priateľov, straty dobrej práce či absencie kultúry, ktorú mohlo ponúknuť, aspoň v danej chvíli som to cítila tak, len hlavné mesto. Ocitla som sa v prostredí, v ktorom som okrem svojej novej rodiny nepoznala nikoho, ba niekedy som nerozumela ani reči, ktorú som počula na ulici.

Komunity okolo mňa sa mi videli uzavreté, východniari nepreniknuteľní a strašne rodinkárski... Od niekdajších kolegov z vydavateľstva Smena som dostala kontakt na Danielu Hivešovú-Šilanovú, ktorá ma jedného dňa zobrala na skúšku poetického divadla – myslím, že fungovalo pri vtedajšej Pedagogickej fakulte UPJŠ. A tak som postupne spoznávala ľudí, ktorí mali k literatúre rovnako blízko ako ja: Marušku Kuderjavú, Moniku Grochovú, Petra a Mariána Milčákovcov, Valerija Kupku, Juraja Briškára, Ľubomíra Bendzáka a trochu neskôr Stanislava Rakúsa, Karola Horáka či Jána Gbúra. S nimi som objavila aj Akademický Prešov a ešte pred mojím príchodom na fakultu som pochopila, že prešovskí študenti majú oproti svojim bratislavským kolegom obrovskú výhodu: pedagógov, ktorí sú ochotní venovať sa im vo vlastnom voľnom čase s nezvyčajným nadšením a rozprávať sa s nimi ako s rovnocennými partnermi.

Akademický Prešov zažívam na vlastnej koži asi pätnásť rokov, jednak ako nadšený, to jest len trochu profesne deformovaný divák nielen študentských predstavení, jednak ako azda až prehnane deformovaný porotca vlastnej tvorby vysokoškolákov, predovšetkým prózy. Za tento čas sa všeličo zmenilo: nahota na javisku či v textoch obdobne ako vulgarita výrazu prestala prekvapovať (spomínam si, v akom vytržení som na začiatku 90. rokov sledovala dvoch polonahých írskych hercov, ktorí polovicu predstavenia zúrivo jedli ovocie a zeleninu – dnes by sa mi videli prvoplánoví); davy ľudí v divadle nie sú a ani nemôžu byť zomknuté identickým pocitom (hoci ponovembrovej spolupatričnosti); čím ďalej, tým menej sa ozývajú ostré, kritické hlasy študentov proti verdiktu poroty (na jednom hodnotení vlastnej tvorby tak trochu provokoval začínajúcich autorov k takejto sympatickej odvahe postaviť sa proti autoritám Pavel Hruz); v neposlednom rade zanikol „bufecik“ pri DADe, neodmysliteľné apéčkové miesto s vynikajúcou mačankou, lacným alkoholom, ale najmä minipriestor vynikajúcich maxinočných debát hercov, režiséro, autorov, študentov i pedagógov, vždy len a len o kultúre... Za takýto dlhý čas som sa iste zmenila aj ja: dnes by ma nikto nedonútil účinkovať v improlize (hoci, tých mojich niekdajších pár slov vyznelo v porovnaní s kolegom Petrom Himičom a terajším televíznym pracovníkom Tiborom Búzom poriadne trápne); neseďavam už trpezlivo

na zlých predstaveniach, lebo aj také, samozrejme, sú; hodnotenia textov viem síce presvedčivejšie vyargumentovať, no i bez niekdajšieho zmyslu pre humor... Nechcem však ďalej nostalgicky ani moralizujúco spomínať: dôležitejšie je, čo všetko z Akademického Prešova zostalo. Pre mňa osobne Akademický Prešov predstavuje obrovskú, spontánnu, pozitívnu energiu až, nebojím sa to povedať, slobodu, ale tiež intenzívny pocit vzájomnosti a empatie. Akademický Prešov ma naučil byť hrdou na študentov, prostredníctvom ktorých som si uvedomila, že začínajúci autor môže napísať lepšie texty ako ktorýkoľvek (zlý) renomovaný spisovateľ. Doteraz sa teším zo všetkých tých skvelých mladých ľudí, z ktorých sa niektorí stali výbornými autormi. A tí sa nezmenili: nie je ich menej ani viac, je ich stále dost... Ak by hoci ktorý vysokoškolský pedagóg začal pochybovať o zmysle svojej práce, odporúčam mu sadnúť si medzi študentov na predstavenia, zapojiť sa do tvorivých dielní, vypočuť si recitácie alebo prečítať básne či poviedky mladých autorov a vnímať zo všetkých strán pozitívnu, dobrú, tvorivú silu.

Akademický Prešov mi v neposlednom rade dal množstvo priateľov, rovnako z radov porotcov, bývalých študentov i autorov, ktorých som na jeho podujatiach stretla. Stále sa dokážem tešiť z nekonečných, poldňových rozborov vlastnej tvorby, ktoré sú unikátne svojou konkrétnosťou, ale pre študentov zaujímavé tiež vďaka ľuďom ochotným hodnotiť (pars pro toto Zoltán Rédey, Vladimír Barborík, Ján Gavura, Peter a Marián Milčák, Marián Andričík, Peter Karpinský, Ivana Taranenková, Andrea Bokníková, Eleonóra Krčméryová, Ján Zambor, Ladislav Šimon, Zuzana Belková, Jozef Puchala či Pavel Hruz). Mladí autori nás, svojich hodnotiteľov, rýchlo odhadnú: presne vedia, koho viac než báseň zaujíma jej pisateľ/ka, ktorý porotca sa nechá ovplyvniť vlastnou poetikou a nechýbajú ani kanadské žartíky hoci v podobe mystifikačných autorstiev (že, kolega Markovič?).

Keby som sa po toľkých rokoch chcela vrátiť späť, do Bratislavy, odchádzala by som s podobnými úzkosťami, aké som spomínala na začiatku, iba z iného konca Slovenska. Akademický Prešov ma okrem iného prinútil tiež uvedomiť si triviálny fakt, že nie veľké mestá, ale ľudia robia kultúru.

JOZEF ČERTÍK
básnik, publicista, redaktor Slovenského
rozhlasu Bratislava, člen hodnotiacej
komisie vlastnej literárnej tvorby

Nebudem hovoriť o tom, čo si pamätám, radšej o tom, na čo nezabudnem: na atmosféru Akademického Prešova na začiatku 70. rokov. To ani nebola atmosféra, ale fluidum. (Nijaké ozónové diery.) Nič také intenzívne som už nikde a na nijakej súťažnej prehliadke nezažil. Ani v Bratislave.

Nezabudnem na Piatkovo a Hivešovej divadlo Slovo (vd'aka ktorému som na Akademický Prešov prvý raz prišiel), na Piatkovho Novomeského a Hivešovej Chlebnikova – a či Piatkovho a Hivešovej? (Už sa dobre nepamätám, v pamätníctve sa musím zdokonaľovať.) Nezabudnem na Mastičkára (stredoveká fraška, réžia D. Hivešová) – hrali sme ju len tak, voľne, na pláci za kostolom sv. Mikuláša. Kto chcel, pozeral sa, kto nechcel, išiel ďalej. A divákov predsa neubúdalo. Majstra Severína hral dnes už „pán herec“ Peter Bzdúch...

Dodnes cítim zimomriavky, keď si spomeniem na Farkašov (ďalší herec – profesionál) prednes Armády G. Corsa. Ako možno zabudnúť na recitačné výkony P. Vilhana, V. Zubákovvej, M. Slavkovskej, E. Jenčíkovej a najmä na Môj rodokmeň B. Achmadulinovej v podaní M. Vrteľovej (odniesol som si posolstvo básne spolu s recitátorkou – stala sa mojou ženou). Znovu a znovu sa mi v mysli vynárajú hry divadla B-klubu (prevažne od M. Dullu). Napríklad hra O boxe a o puči – B. Pernecký dodnes v mojej pamäti nezabudnuteľne spomalene padá v role knokautovaného boxera.

Nezabudnem na Džuru, na Živý nábytok (najmä na jeho ženské časti) a V ako Válek. „Horák! Kde je Horák?! Zožeňte Horáka! Rýchlo!“ Ach, Karol, Karol, za čím všetkým si na Akademickom Prešove nestál a nestojíš! Pre mňa zostaneš mužom Akademického Prešova č. 1, najvýkonnejším „horákom“ pod kotlami Akademického Prešova. Ba priam autogénom. (Keď sme už pri tých génoch, dúfam, že si tie svoje hojne rozosial po záhradkách slovenských, aby bolo čo najviac takých režisérov a organizátorov – manažérov.) Pod'akuj za mňa všetkým

organizátorom a porotcom (ty už vieš komu – nevynechaj Jeho Veličenstvo J. Tokára).

Ach, tie rána po Výpredajoch, s okienkami farebnými ako vitráže v už raz spomínanom kostole sv. Mikuláša. (Precízny porotca S. Rakús dočítal prózu a domov sa mu už neoddá.)

„Nebeský zvon rozbitý“ (skríkol Chlebnikov) a my spomíname. Ešteže máme na čo!

(1991)

PhDr. DAGMAR VENZAROVÁ-PODMAKOVÁ, PhD.
teatrologička, SAV Bratislava, dlhoročná členka
hodnotiacej komisie študentských divadiel

Vždy, keď prichádzam do Prešova, nevdojak si spomeniem na krásne chvíle prežité na Akademickom Prešove. Neopakovateľná atmosféra – plagáty, transparenty, lemujúce cestu zo stanice do Domu kultúry, internátov, hotelov, oznamovali, že celé mesto žije týmto festivalom. Tlačnica pred vchodom do kinosály, sály bábkového divadla, estrádnej sály, festivalový život v internáte na Gottwaldovej ulici, ranné zastávky pri pekárni, na trhu, keď sme sa vracali z nočného Výpredaja, prvé študentské lásky – to všetko patrilo neodmysliteľne k Akademickému Prešovu. Nervozita z prvého vystúpenia nášho divadielka EX-LEX pred rokmi – ako prijme naše predstavenie najúprimnejšie, ale aj najkritickejšie publikum? Neskoršie už ako poslucháčka Divadelnej fakulty Vysoké školy múzických umení a potom viackrát ako členka poroty pre študentské divadlá som mala možnosť zažiť opäť ten krásny pocit na Akademickom Prešove – byť a vidieť. Priznám sa, predstúpiť pri hodnotiacich diskusiách pred toto fórum bolo pre mňa vždy oveľa ťažšie ako pred profesionálnych divadelníkov na celoštátnej pôde. Nefalšovanosť, úprimnosť, zvýšená kritickosť aj istá zaujatosť – to všetko charakterizovalo Akademický Prešov.

Tieto nostalgické spomienky mi vždy prebehnú myslou na celoštátnych divadelných prehliadkach profesionálnych súborov. Akosi sme zatlačili iskru úprimnosti, neformálnosti, naozajstný záujem o konfrontáciu tvorby, názorov, odvahu vysloviť ich nahlas.

(1991)

Doc. PhDr. IMRICH VAŠKO, CSc.

literárny vedec, dlhoročný člen hodnotiacej komisie vlastnej literárnej tvorby, editor viacerých bibliofilii AP, FF UPJŠ Prešov, v súčasnosti dekan FF KU Ružomberok

Ubehli roky a ako ťažko sa zhládávajú a odkrývajú pramienky...

Človek zlyháva ako faktograf, preto aj odpoviem v náznaku, skôr tušene, než konkrétne. O tom sa málo vie, ale mnohé sa odohrávalo v zapálených hlavách možno už prv. Prešovskí vysokoškooláci totiž mali medzi sebou víťazov Hviezdoslavovho Kubína, svoj vlastný časopis, ambiciózne recitačný súbor (myslím na druhú polovicu päťdesiatych rokov).

Šesťdesiate roky vniesli novú kvalitu do ruchu života múzicky nadchnutých poslucháčov slovenčiny i osvety a ich pedagógov. Divadielko poézie a hudby, nová moderná časopisecká tribúna, talenty z výtvarnej dielne, ba aj formovanie literárnej skupiny... Na menách vari ani tak nezáleží.

A predsa: jedno sa nieslo a vznieslo nad iné.

Tým sme sa dostali k veci, zdroju, myšlienke umeleckej tvorivosti v radoch vysokoškolskej mlade tých čias.

Od roku 1965 totiž začala strmo stúpať hviezda recitátora, autora, režiséra v jednej osobe.

Bol, je a ostane ňou KAROL HORÁK alias MAGNUS!

Tak veru.

Ako to v umení vôbec – v mladom tobôž – vždy chodilo a chodí. Slovo dalo slovo, mladost' krídla, čo toľko unesú.

(1991)

Doc. PhDr. ANTON KRET, CSc.

dlhoročný člen hodnotiacej komisie študentského divadla, bývalý dramaturg SND Bratislava

Všetci, čo tvrdia, že Akademický Prešov bol dobrý, lebo vychoval generácie napodobňovateľov a tvorcov, majú pravdu. Aj tí majú pravdu, čo vravia, že poskytol mestu a okoliu príležitosť pobaviť sa na tom, akéže to rôzne takzvané malé umelecké formy môžu odrazu za kánonizovaného socializmu vzniknúť. Ale pravdu by mali aj tí, ktorí by tvrdili, že aj vďaka Karolovi Horákovi (a po ňom Blahovi Uhlárovi, Jožkovi Pražmárimu a Jožkovi Bednárikovi) začala časť intelektuálov strednej Európy prijímať pódium a pódiové teatrum znova ako imanentný, autarkný druh umeleckej tvorby, ktorej nebolo treba diktovať, čo má vyslovovať (a ešte k tomu nedajbože vyslovovať ako posolstvo!). Lebo ako tvorcom, tak aj na predstaveniach aktívne participujúcim študentom začalo byť jasné, že umenie nemusí nič, ak dokáže tvarovať naše vnútro podľa svojho zámeru. Ak ho zmäkčí, keď sa tak rozhodlo, alebo ak ho zatvrdí, lebo sa mu žiadalo ho zatvrdiť. Bez ohľadu na „požiadavky doby“, bez ohľadu na tému, bez ohľadu na obsah. Len tak. Veselo alebo smutno. Ako kedysi v katalánskej komédii, ako v Shakespearovom Globe alebo za kráľa Ubu. Akademický Prešov nás všetkých naučil slobode tvorby a jej prijímania. Za to mu buď nehynúca vďaka.

Prof. PhDr. JÁN VILIKOVSKÝ, CSc.

prekladateľ, FF UK Bratislava, člen hodnotiacej komisie umeleckého prekladu

Nazdávam sa, že zaradenie prekladateľských súťaží bolo našim vysokoškoolákom možnosť súťažiť v disciplíne, ktorá v sebe spája potrebu odborných vedomostí s kultúrnym rozhľadom a silným

nábojom tvorivosti. Okrem toho sa vydávajú – zväčša – na nepreskúmanú pôdu, a tak majú možnosť prežiť istý druh intelektuálneho dobrodružstva. V tom je pravdepodobne najvyšší zmysel takých súťaží ako Akademický Prešov – odvážiť sa opustiť svet každodennosti a dobrovoľne sa vystaviť situácii, keď človek spoznáva vlastné hranice. Do Prešova chodím osobne veľmi rád – zoznámim sa s novými ľuďmi, ktorí sa zaujímajú o moju najvlastnejšiu špecializáciu, a pritom vďaka obetavosti Laca Šimona, ktorý bol hybným duchom súťaže v umeleckom preklade v rámci AP, bremeno povinnosti nedolieha na nás cezpoľných s priveľkou váhou. V Ústredí slovenských prekladateľov sa potom usilujeme zaradiť víťazov prekladateľských súťaží Akademického Prešova medzi frekventantov Letnej školy prekladu, usporadúvanej v dvojročnom rytme. Treba si len zaželať, aby sa čím viac študentov zapájalo do týchto súťaží (a nemuseli by to byť len študenti filologických disciplín) a aby sa organizátori Akademického Prešova neľakli vlastnej odvahy rozšíriť súťaže aj mimo rámca divadla a recitácie. Veľa zdaru budúcim účastníkom i organizátorom.

(1991)

JÁN ŠTRASSER

básnik, člen hodnotiacej komisie študentských divadiel

Návšteva AP mi umožnila vnímať zmenu atmosféry a tak trochu ma vrátila o niekoľko desaťročí späť – do mojich vysokoškolských čias. Opäť na mňa dýchol závan študentskej bezprostrednosti, spontánnosti, recesie, skrátka všetko to, čo patrí k veci. No vnímal som i skepsu a nedôveru – priveľa firiem sa premaľovalo a pričasto sa obracali kabáty... Myslím, že tú skepsu si aj dnešní vysokoškoláci odžívajú vlastným životom. Ak ma na Akademický Prešov pozvú, rád prídem zas a zas; tuším, že atmosféra študentského podujatia je vari ten najcitlivejší seizmograf spoločenskej klímy. Musíme sa rozprávať, vnímať, chápať...

(1991)

JÁN BUZÁSSY

básnik, člen hodnotiacej komisie umeleckého prednesu

Na Akademický Prešov som chodil na viacero spôsobov. Niekedy som bol členom poroty pre umelecký prednes (a dosiaľ si pamätám, ako Boris Farkaš recitoval Corsu a Viola Zubáková Ekkölefa), inokedy som bol v porote pre pôvodnú tvorbu, ale rád som ta prišiel ako divák, to mi tuším vyhovovalo najviac – vždy bolo na čo pozerat', čo počúvať, ba i o čom debatovať. Absolvoval som tu aj oficiálne spisovateľské besedy, aj Výpredaj, kde som zažil azda najtvorivejšiu, najpodnetnejšiu atmosféru, akú si pamätám. Od začiatku som mal priateľov medzi pedagógmi, nedávno som zistil, že aj medzi študentmi. Neraz som si z Prešova čosi odniesol a nemusel to byť vždy konkrétny poznatok, ale tvorivá atmosféra, ktorá tam vládla, inšpiruje viac než čokoľvek. Človeku sa potom zdá, že pokúšať sa o čosi, vymýšľať predsa len má zmysel. Neraz som si tam však overil i vlastný, konkrétny problém, poradil sa s priateľmi. Za všetkých spomeniem len toho, ktorý už nežije – Albína Bagina. Priniesol som mu prvé básne svojho sonetového obdobia a hneď medzi dverami hovorím: „Čo si myslíš o sonete? Má zmysel?“ Debatovali sme.

(1991)

Prof. PhDr. ZUZANA STANISLAVOVÁ, CSc.

literárna vedkyňa, PF PU Prešov, členka hodnotiacej komisie vlastnej literárnej tvorby a umeleckého prednesu

Pojem Akademický Prešov som prvýkrát zaregistrovala ešte ako stredoškolačka chystajúca sa na maturitu a potom na vysokoškolské štúdiá (možno) hádam do Prešova (napokon to skutočne bol Prešov). O „apéčku“ som počula od spolužiačkinej sestry, ktorá v Prešove už študovala a nám, uchám, vykladala svoje dojmy s nesmiernym nadšením. Boli to vtedy posledné roky šiesteho decénia minulého

storočia, vo všeobecnosti poznamenané nadšením – občianskym, pracovným, mladíckym (a potom studenou sprchou z augusta '68 a následnej „normalizácie“...). Po príchode do Prešova som sa stala pravidelnou návštevníčkou prehliadok. Dlhé roky som ako diváčka (aj v čase, keď som už bola po vysokej škole a ešte mimo nejakej inej oficiálnej možnosti kontaktu s ňou) na AP chodievala aspoň sporadicky a výberovo (spravidla na divadlá malých javiskových foriem, ktoré mávali vynikajúcu úroveň), neskôr aj ako „organizačná súčasť“ študentského divadla poézie. Apéčka mali neopakovateľnú atmosféru. Škoda, že v priebehu 90. rokov sa ich tradícia narušila. V súčasnosti Akademický Prešov ohlasuje jeseň. Kedysi ohlasoval jar a Prešov ním žil o poznanie intenzívnejšie. Ale aj tak sa teším, že tu stále je a že jeho hviezda stúpa.

Prof. PhDr. VLADIMÍR ŠTEFKO, CSc.
teatrológ, VŠMU Bratislava, dlhoročný člen
hodnotiacej komisie študentského divadla

Akademické Prešovy, na ktorých som sa zúčastňoval začiatkom sedemdesiatych rokov, mali zvláštnu atmosféru. Na ich pôde po prvý raz dozrieval zvláštny fenomén či zvláštna odroda neprofesionálneho divadelníctva. Zväčša malé javiskové formy (čo je pojem značne nepresný, ale obsahovo zasa pomerne ustálený), ale vo zvláštnej študentskej modifikácii. Tá zvláštnosť nespočívala len vo väčšej miere študentskej recesie, kritickosti, ale najmä v tom, že do nich niekedy viac, niekedy menej uvedomelo prenikala generačná výpoveď, generačný pocit. Nielen ako cieľ, ale aj ako zdroj onej výpovede. Nechcem tvrdiť, že sme na Akademickom Prešove videli samé priekopnícke diela. Chcem však dosvedčiť, že v nich bola vysoká miera úprimnosti, nefalšovanosti. Čo síce nie je estetická kategória, ale v takom dynamickom javiskovom útvare, akým malé javiskové formy nepochybne sú, je jednou z kľúčových otázok spoločenskej účinnosti.

To, že si mnoho mladých ľudí zvolilo divadlo za svoj spôsob reflexie sveta, svedčí o mnohom. Hovorí o príklone k umeleckému druhu

sui generis syntetickému, o potrebe priamej a živej komunikácie s človekom v hľadisku i o živej väzbe so spoločenskou realitou, ktorá je dnes v značne devastovanom stave. Úprimný záujem nahrádza skôr elegantná ľahostajnosť.

Toto obdobie existencie študentského divadla dalo budúcemu vývinu dosť impulzov i ziskov. Mnohé sa bežne používajú, hoci nie je všeobecne známy ich pôvod. Aj preto by si zaslúžilo pregnantnejšiu a obsiahlejšiu analýzu. Hádám raz na ňu príde rad.

(1991)

LADISLAV BALLEK
spisovateľ, člen hodnotiacej komisie vlastnej literárnej
tvorby, v súčasnosti veľvyslanec SR v Čechách

Človek si namýšľa, že prejavil pravý zmysel pre mieru, keď v určitých rokoch dal už prednosť rozličným úradným a iným povinnostiam pred účasťou na Akademickom Prešove, a pritom je to tak, že naozajstný zmysel pre mieru by prejavil, keby podujatia na Akademickom Prešove navštevoval dovtedy, kým vládze, ved' nie je také všedné ocitať sa na miestach, kde si akademická mladá pripravuje ducha na čo najhlbšie pochopenie sveta.

Akademický Prešov? Viem, že mi v celkom určitom zmysle ponúkal dovidieť ďalej do budúcnosti, ta, kam vidí len nová emocionalita, teda tá emocionalita mladých, ktorá vskutku pretvára svet. Vidím Akademický Prešov ako neopakovateľnosť, ako hodnotu jedinečného podujatia, ako podujatie nadanej mladosti a mladého nadania, ktoré žijú v oveľa širšom priestore ako skutočný svet. Tým sú blízke umeniu a umenie blízke im. Aj pre tento priestor mladosti a predĺženie si mladosti je pre mňa Akademický Prešov nezabudnuteľným. A takisto pre priateľov týchto podujatí a priateľov na týchto podujatiach, o ktorých platí to, čo platí o Akademickom Prešove ako celku.

(1991)

MUDr. JÁN DUDRA
LF UPJŠ Košice, dlhoročný člen
hodnotiacej komisie umeleckého prednesu

Málokto vie, že mesto Prešov má fascinujúcu históriu, v ktorej má kľúčové miesto školstvo. Po stáročia bolo pýchou Prešova evanjelické kolégium, ktoré bolo otvorené v októbri 1667. Bolo teda jasné a logické, že pri formovaní povojnového školstva v päťdesiatych rokoch v Prešove bola založená Filozofická a Pedagogická fakulta ako prejav pokračovania tých najlepších tradícií v rozvoji vzdelanosti na Slovensku. Prešovské humanistické vysoké školy vo vysokoškolskom kultúrnom živote spôsobili nebyvalý pohyb. Obe vysoké školy mali výbornú pedagogickú i výskumnú úroveň, ale takúto úroveň mali asi aj ostatné vysoké školy na Slovensku. V čom teda tkvel prínos Prešova? V Prešove sa zrodil v roku 1967 ojedinelý fenomén. Karol Horák so svojimi kolegami a neskôr študentmi založil tradíciu Akademického Prešova. Veľmi prosté, jednoduché podujatie, na ktorom sa stretávali akademici z celého Slovenska, neskôr Československa aj zo zahraničia, na ktorom mladí hovorili o umení, o živote, o tom, ako ich generácia vníma svoj domov, svoje mesto, vlasť a svet. Boli to krásne, neformálne, neprešpekulované, neprepatetizované stretnutia, kde sa hovorilo bez obalov a bez vnútorných zábran. Aj keď vonkajšie zábrany existovali, vždy sa našiel spôsob ako o veciach hovoriť a ako povedanému rozumieť. A tu je tajomstvo prieniku prešovského vysokého školstva do kultúrneho povedomia a do kultúrneho diania na Slovensku. Dovolím si vyjadriť presvedčenie, že každý, kto komunikuje na kultúrnych vlnových dĺžkach na Slovensku, priamo alebo nepriamo bol oslovený Akademickým Prešovom. Akademický Prešov je fenomén, ktorý má v novodobých dejinách v istom zmysle slova podobný význam, aký mala Matica Slovenská vo svojich najlepších rokoch.